

METODOLOGIJA

V DRUŽBENIH ZNANOSTIH – RAZISKOVANJE NA PODROČJU TURIZMA

VLOGE TEORIJE

TEORIJA

- definicija-

- 1. Skup splošnih,**
- 2. Medsebojno usklajenih in**
- 3. Koherentnih izkazov**

Teorija omogoča

- a) Sistematiziranje in**
- b) Znanstveno pojasnjevanje**

Empiričnih pojavov v nekih področjih resničnosti

TEORIJA

- nekaj definicij-

1. Teorija je v najširšem pomenu, za razliko od prakse, vsako miselno spoznavanje nekega predmeta.
2. V ožjem pomenu, teorija pomeni **Pojasnjevanje** neke vrste pojava, procesa, realnih ali zamišljenih predmetov.
To pojasnjevanje so lahko na primer matematična teorija skupov, Darwinova descendentna teorija, ali pa Marxova teorija ekonomskih vrednot.
3. V najožjem smislu je teorija pomeni preverjen hipotetični pomen zakona ali hipoteze, uporabljen v celotnem področju ali pa samo v neki vrsti pojavov, za njihovo spoznavanje, oziroma opis in znanstveno pojasnjevanje.

VLOGE TEORIJE

- 1. Teorija kot orientacija*
- 2. Teorija gradi sistem pojmov (konceptualizira) in omogoča klasifikacijo*
- 3. Teorija komprimira dejstva prek*
 - a) Empirične generalizacije*
 - b) Sistema odnosov med trditvami*
- 4. Teorija prognozira dejstva*
- 5. Teorija pokaže pomankljivosti v znanju*

1. Teorija kot orientacija

**Hrani obseg dejstev ki jih je potrebno
preučevati**

**(vsaka znanstvena disciplina iz realitete
prevzame abstrahira, usmeri svojo pozornost
na zelo majhno število dimenzij ne pa na
celotno realiteto)**

2. Teorija gradi sistem pojmov (konceptualizacija) in omogoča klasifikacijo

vsaka znanstvena disciplina želi razviti avtonomen pojmovno – kategorialen aparat, ki je na nek način standard v tej disciplini, in po kateremu ona prepozna elemente strukture s katero se ukvarja

2. Teorija gradi sistem pojmov (konceptualizacija) in omogoča klasifikacijo

Teorija omogoča ustvarjanje pojmovno-kategorialnega aparata znanosti, in ob pomoči tega aparata se pojavi:

- 1. Klasificirajo**
- 2. Sistematizirajo**
- 3. Omogoča se uporaba teh teoretičnih sistemov in njihov nenehen razvoj**

3. Teorija komprimira dejstva

a) Empirične generalizacije

b) Spreminjanja sistema odnosov med trditvami

3. Teorija komprimira dejstva

a) empirična generalizacija

**Enostavno dodavanje podatkov v nek podatkovni sklad
ki nam je že na voljo znotraj sistema neke teorije.**

**Na ta način se neposredno potrdi ali zavrže neka trditev
utemeljena po podatkih empirične izkušnje**

3. Teorija komprimira dejstva

b) Spreminjanja sistema odnosov med trditvami

Vsaka znanstvena disciplina od časa do časa začuti potrebo po spreminjanju odnosa med trditvami, ki so nastali po poti empiričnih generalizacij, torej od starejših teoretičnih sistemov, proti sistemih ki odgovarjajo generalizacijam v času v kateremu se dogajajo (sodobne generalizacije)

4. Teorija prognozira (napoveduje) dejstva

V primeru ko teorija rezimira dejstva in konstatira neko njihovo identiteto, ki prehaja čez okvirje neposrednega (posamičnega) opazovanja, ona v tem trenutku postane

prognozer dejstev

5. Teorija pokaže pomankljivosti v znanju

Kadar teorija konstatira nek splošen odnos, se pokaže v katerem delu poajva moramo poistati desjtva za to, da potrdimo obstoj nekega splošnega odnosa in vrednost tega odnosa.

5. Teorija pokaže pomankljivosti v znanju

V primeru kadar se nekatera

Sistemizirana in

Klasificirana dejstva

Ne ujemajo z trditvami ki jih v tem pojavu zaznamo, treba je poiskati pomankljivosti znotraj pojmovno- kategorialnega aparata teorije, ali pa v trditvam samim.

METODOLOGIJA

V DRUŽBENIH ZNANOSTIH – RAZISKOVANJE NA PODROČJU TURIZMA

VLOGE DEJSTEV

VLOGE DEJSTEV

- 1. Dejstva utemeljujejo teorijo**
- 2. Dejstva vodijo do novega formuliranja obstoječe teorije**
- 3. Dejstva pripeljejo do spremembe teorij ki niso v skladu z dejstvi**
- 4. Dejstva spremenijo orientacijo teorije in njeno težišče**
- 5. Dejstva pomagajo pojasniti in na novo definirati teorijo**

1. Dejstva utemeljujejo teorijo

Na prvi pogled najbolj navadno opazovanje nekega dejstva, nekega procesa iz naše bližine, lahko pripelje do pomembne teorije, pod pogojem, da tisti ki opazuje ima dovolj senzibilitete.

Pomembno je, da lahko na nedvomen način opazuje medsebojno delovanje teorije in dejstev

2. Dejstva vodijo k novemu formuliranju obstoječe teorije

Robert Merton, znani ameriški sociolog, je opazovanje, katero pripelje do nekega novega pristopa poimenoval kot “nepredvideni” ali “neobičajni” ali “strategijski podatek”.

“Strategijski podatki” so dejstva, ki ne govorijo sama za sebe. Ona potrebujejo raziskovalca, kateri bo razumel njihovo vsebino.

Prav gotovo so pred vsakim od teh opazovalcev, bili mnogi ljudje, kateri so bili navzoči tem odkritjem, toda jih niso “mislili”.

Dejstva pripeljejo do spremembe teorij ki niso v skladu z dejstvi

Dejstva so stalnejša od teorije. Vsaka teorija se mora

- **Spreminjati in**
- **Prilagajati dejstvom**

če dejstev ni možno vključiti v njeno strukturo.

Dejstva pripeljejo do spremembe teorij ki niso v skladu z dejstvi

Ta proces zavračanja starejše teorije, njenega spreminjanja, poteka v teku znanstveno – raziskovalnega procesa.

V času planiranja novih preverjanj, razvijajo se tudi nove formulacije teorije, zato, da bi se lahko uskladila z dejstvi, ki so na razpolago znanstvenikom.

Dejstva spremenijo orientacijo teorije in njeno težišče

Glavne spodbude v raziskovalni proces pridejo iz

- **teorije**
- **konstruktov**
- **pojmovno-kategorialnega aparata, ki ga je znanosti do tedaj uspelo razviti**

Dejstva spremenijo orientacijo teorije in njeno težišče

Sprememba orientacije pomeni za znanstvenika, usmeritev na neko področje na kateremu se do tega trenutka še ni nahajal.

To, istočasno, pomeni registriranje novih dejstev.

Kadar pripeljejo do novih teoretičnih formulacija, dejstva lahko vplivajo na smer znanstvenega poizvedovanja.

Tako lahko celo “negativna” dejstva postanejo del nove znanstvene produkcije.

Dejstva pomagajo pojasniti in na novo definirati teorijo

Nova dejstva, ki jih znanstveniki zbirajo v procesu znanstveno-raziskovalnega dela, so vsklajena z teorijo, in veliko podrobneje ugotavljajo

- **to kar teorija trdi in**
- **to teorijo samo pojasnjujejo**

ravno zato, ker svoje temeljne trditve teorija običajno prinese v zelo širokim trditvam.

Nova dejstva, ki so na črti teorije znotraj katere ih se opazuje, mnogo ožje specificirajo posamezne teoretične konstrukte.

Dejstva pomagajo pojasniti in na novo definirati teorijo

Pogosto je zaželjena izkušnja raziskovalca, da resnično preverjanje teorije pripelje do njene podrobnejše specifikacije, njenega ožjega definiranja.

Tako se lahko pojmi, ki so v nekem pojmovno-kategorialnem aparatu teorije bili zelo enostavni, pokažejo kot nedovolj jasni in nedovolj definirani, kadar ih primerjamo z dejstvi, do katerih se je prišlo tekom znanstveno-raziskovalnega procesa.

Dejstva niso v neskladju. Ona so bogatejša, točnejša, natančnejša kot so pojmi in teorija. Novo redefiniranje dejstev, zelo pogosto pripelje do novih hipotez.

Tipologija teorij v družboslovju (po Percy Cohenu)

Tipologija teorij v družboslovju

- 1. Analitične ali aksiomatske teorije**
- 2. Normativne ali konceptualne teorije**
- 3. Empirične teorije**
- 4. Paradigmatske teorije**

Tipologija teorij v družboslovju

Analitične ali aksiomatske teorije

Kot teorije v matematiki, ali fiziki, tovrstne teorije niso nujno povezane z realiteto.

Za njih je povsem dovolj, da so v skladu z aksiomatskimi izjavami, iz katerih so izvedene.

One so, torej, sestavljeno iz aksimov, izjav čigava resničnost je ne vprašljiva.

Tipologija teorij v družboslovju

Tovrstnih teorij se na področju turistične dejavnosti praktično ne zasledi. Nekoliko so pogostejše v t.i. "matematični sociologiji", ali pa "matematični ekonomiji". Teorije pomagajo pri izdelavi matematičnih modelov družbenih pojavov.

Tovrstne oblike teorij zasledimo v t.i. pozitivističnih teoretičnih pristopih.

Tipologija teorij v družboslovju

Normativne ali konceptualne teorije

teorije elaborirajo neka idelana stališča h katerim neki znanstveniki stremijo, kot je to slučaj pri etiki in estetiki.

Ravno zato, po mnenju nekaterih avtorjev, normativne ali konceptualne teorije sploh niso znanstvene.

Toda, one niso znanstvene samo če jih se analizira v kontekstu njihove empirične preverljivosti, po običajnimi principi "matematičnih modelov" preverljivosti.

Tipologija teorij v družboslovju

Normativne teorije so teoretična podlaga za opredeljevanje **Standardov Veljavnosti**.

Ti standardi veljavnosti so pot do nekega konsenza o temu, iz česa je znanost pravzaprav sestavljena.

Normativne ali konceptualne teorije predstavljajo najprimernejše kriterije za razmejevanje med znanostjo in neznanstveno dejavnostjo.

Tipologija teorij v družboslovju

Normativne ali konceptualne teorije določajo naslednje temeljne principe, po katerih se izpelje to razmejevanje:

- a) Objektivnost**
- b) Zanesljivost**
- c) Natančnost**
- d) Splošnost**
- e) Sistematičnost.**

Tipologija teorij v družboslovju

Ker so te teorije pravzaprav temeljne norme, na katerih počivajo tudi znanosti same, torej vse druge teorije, pogosto jih avtorji poimenujejo tudi kot **METATEORIJE**.

Mnogi avtorji jih nastavljajo v področje filozofije znanosti.

Tipologija teorij v družboslovju

3. Empirične teorije

Te so teorije univerzalne empirične trditve, ki nam prinašajo kauzalno (vzročno) povezavo med dvema ali več tipov stvari.

Najenostavnejša forma tovrstnega tipa teorije je:

“vse dokler se dogaja X, dogaja se tudi Y”

Njihova temeljna lastnosti je **Univerzainost**.

Tipologija teorij v družboslovju

- Te teorije znanstvenikom pomagajo opisovati pogoje pod katerimi neki procesi **V E D N O** potekajo, oziroma pod katerimi se neke stvari, ali tipi stvari pojavljajo.
- One, torej, izražajo v univerzalni obliki trditve, neko **ponavljanje**, neko pravilnost.
- One definirajo tudi **pogoje**, pod katerimi se ta pravilnost dogaja.

Tipologija teorij v družboslovju

- Trditev, s katero se izraža ta splošna pravilnost imenujemo **„generaina propozicija“**
- Trditve, ki izražajo pogoje, pod katerimi se neka pravilnost redno dogaja, imenujemo **„pomožne propozicije“**.
- Osnovno obeležje empirične teorije je to, da izraža neko **zakonitost**, ali nek **zakon**.
- To zakonitost je možno izraziti tudi v statistični formi.

Tipologija teorij v družboslovju

Paradigmatske teorije

- So (po Cohenu) teorije, ki konstituirajo uporabne predmeneve katere imajo pragmatično, ali pa sugestivno vlogo, in ki omogočajo neko splošno polje, znotraj katerega je mogoče izpeljati mnogo bolj natančne formulacije.

Tipologija teorij v družboslovju

- **One znanstvenike opremijo z načini interpretacij evidence, ki se uporablja za testiranje mnogo bolj preciznih teorij.**
- **One opazovalca naredijo mnogo občutljivešega za vrsto faktorjev, ki so relevantni za pojasnjevanje nekih fenomenov.**

Tipologija teorij v družboslovju

- Njihova temeljna razičnost od drugih tipov teorij je v temu da “**EXPLICANDI**” (propizicije ki naj bi bile pojasnjene) niso izpeljani iz teorije, temveč so ob uporabi tehnike analogije, ali pa kot racionalne logične konstrukcije, izpeljani iz **CELOTNEGA ZNANJA**.

Tipologija teorij v družboslovju

- Med najbolj pomembnimi prvinami teh teorij je dejstvo da so one visoko inspirativne, da nudijo okvirje za razumevanje resničnosti.
- Znana so tri tipa tovrstnih teorij:
- a) **analogijske**, ki so razvite v enem področju realnosti, po analogiji se potem uporabljajo v nekem drugem,
- b) **formalne**, nimajo stičnih točk z neko posebno vsebino, oziroma, lahko se nanašajo na vsako vsebino v svojem področju
- c) **konceptualne** paradigme so sistemi pojmov, ki definirajo nek pomen (zagotavljajo vokabular znanj)